

sal koronázott, fenséges mozdulatlanságában s a kimondott szavak nyomában járó reménytelen hallgatásában már benne sötétlik az elháríthatatlanságában megrázó, legnagyobb, isteni sorstragédia.

Az apostolok ábrázolásában Leonardo jellemfestő művészete legnagyobb diadalát ülte. Ugyanazok a szavak mindegyikből egyéniségének és vérmérsékletének megfelelőleg más és más hatást váltanak ki. Az izzó felháborodást és fagyos döbbenetet, az alélt fájdalmat és rajongó odaadást, a sötét rémületet és ostromló kétséget, a fölhevült és néma tiltakozást, mely a lelkekből előtör, itt szélesen eláradó, ott melegen ívelődő, amott pedig fájdalmasan görcsös és ijedten zökkenő taglejtések kísérik. A kezek beszédéhez a változatos testtartás és arcjáték adja meg a kíséretet. Leonardo apostolai számunkra egyéni jelentőségükön túlnöve egyben az emberiség egy-egy testi és lelki típusának általános érvényű képviselői. Az egyénnek ez a magasabb rendű felfogása Leonardonál a cinquecento-szellem ihletében gyökerezik.

Az alakok belső dimenziójának megnövekedésével együttjár a külső dimenziók megnövekedése, ami nemcsak a felfokozott méreteken, hanem a kereszteződő és egymásba tolódó mozdulatok által földézett erőteljesebb testiségben is kifejezésre jut. Ugyane cél érdekében Leonardo az asztal méreteit is valószerűtlenül lecsökkentette s a szinterül szolgáló, hátul három ablakkal áttört, oldalt pedig lecsüngő szőnyegekkel borított szobát a quattrocentóban divó tágas csarnokokkal szemben szűkre szabta. A minden fölösleges díszet kerülő háttérnek szőnyegek és ablakok által történt kisebb geometriai egységekre osztása is csak egy célt szolgált: dar rilievo alle figure.

Leonardo remeke élményszerű hatásában egykor, miként Goethe helyesen mutatott rá, a helyzeti energiáknak is nagy szerep jutott. A kép valamikor együtt élt a barátokkal, akiknek szeméi előtt, mikor estéknént, priorjukkal a középben, asztalhoz ültek, feltárult s minden nap újra valósággá lett a másik, emlékezetes estebédnek a képe, az a lángelméjű művészlátomás, melyen át az Istenség tekintett le a földre. Az étellel való ezt a meleg kapcsolatát Leonardo Utolsó vacsorája ma már elvesztette. A múzeumszerűen átalakított refektóriumban a mai látogató erre a jelentőségteljes, eleven kapcsolatra már csak utalást sem talál.

Hekler Antal.

ÓBUDÁN.

*Kaszárnya-bérház, malmok, törpe házak,
Sikátorok közt csengő villamos.
Kemény-bálványok, mik vigan pipáznak,
S kocsmák cégérje halkán ringadoz.*

*Túlhan Aquincum, Róma kőhalottja,
Átnéz a síkra topolyfák sora.
Kristályhabját egy-egy erecske ontja,
S izzik a tájon alkony bibora.*

*Hat óra. Gyárok kürtje szól a csendbe'.
S Buda, királynék egykori szerelme
A vén Hármashegy árnyán megremeg.*

*A földnek mintha kebele zihálna . . .
Hisz ott látszik az égő napsugarba'
Árpád, kinek itt sírja elveszett.*

Havas István.